AXIOMATA POLITICA PRINCIPUM E POLITICORUM PRINCIPE TACITO DEPROMPTA:...

Johann Ulrich Pregitzer, Christianus Albertus Lenz, Valenti Gonzaga, ...

PER-ILLUSTRI
ET
GENEROSISSIMO DOMINO
DOMINO
HENRICO FRIDERICO
FORSTNERO
à DAMBENOY,
SERENISS. WIRTENBERGIÆ
DUCIS
CONSILIARIO STATUS INTIMO,
AULÆ MARESCHALLO,
TRACTUSQUE URACENSIS SATRAPÆ,
PATRONO
OPTUMO, MAXUMO,
Summa pietate ſanĉte ſuſpiciendo.

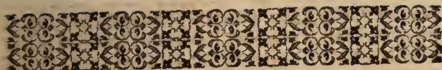
Specimen hoc Academicum
in ulteriorem ſui Commendationem
devota mente
conſecrat

C. A. LENZIUS,
A. & R.

TUIS VIR GENEROSISS. ſeſe offert oculis periculum hoc Academicum, quod quomodocunque leve ſit, pondus à TUA gravitate accipit: ſuſcipe quæſo benigno animo, noli indignari, noli dedignari TUUM tam ILLUSTRE hic præfigi nomen, quod niſi totum illuminaret conatum, tenebræ in eo, & quaſi obſcura nocte obducta appareret nubes: lumen & faces à TE accerſo, quibus mea illuſtrem ſtudia, & vividum tanti nominis decus ſuum mihi fundat auſpicium, boni ominis augurium. Si in memoriam placet revocare, literas chariſſimi D. Avunculi mei p. m. queîs TIBI VIR GENEROSISS. de meliore nota me commendatum ibat, anſam dabunt illæ levia hæc accipiendi ab eo, qui omnem movebit lapidem, ut tanti VIRI favore ſe dignum appellari audiat. Mortuus quidem D. Avunculus meus PORTNERUS, cujus memoria mihi ſemper erit re-

ligiosissima: sed non credo simul TUUS in me VIR GENEROSISS. favor, quem vel post funera illius viventem, & velut inter cineres repertâ scintilla in magnam excrescendo flammam quotidianis majorem fore spero accessionibus. Meum erit DIVINÆ OMNIPOTENTIÆ numen assiduis invocare suspiriis, ut TE VIR GENEROSISS. cum ineunte vere, quo omnia revirescunt, reflorescentem in seram annorum seriem vigere, & cum æternitate rerum certare sinat Nominis TUI GLORIAM. VALE, quem fortunæ meæ fabrum non minus aliquando, quam nunc studiorum promotorem appellare gestio. VALE VIR GENEROSISS. in quo tanquam in securo littore bonæ spei figo anchoram.

AUSPICIIS DIVINIS

AXIOMA.

I.

EA CONDITIO IMPERANDI, UT NON ALITER CONSTET RATIO, QUAM SI UNI REDDATUR. TACITUS Annalium libro 1. capite 6. numero 7.

PACIS INTEREST, OMNEM POTESTATEM AD UNUM CONFERRI. Hist. l 1. c. 1. §. 2.

DISCORDANTIS PATRIÆ NON ALIUD REMEDIUM, QUAM SI AB UNO REGATUR. Ann. l. 1. c. 9 §. 4.

Axima quæque mundi imperia & respubl. ab unius principatu sua traxere incunabula, inde principatui antiquitas, & ex antiquitate constat dignitas. Sed dum vetus ac pridem insita mortalibus potentiæ cupido irrupit, natura hominum avida facta imperii, plures simul Reip. capessere gubernacula, malorum oriri Lerna, ut Resp. illæ Herculis sidere prognatæ viderentur, queîs quasi ab angue Lernæo tot imperantium capita, de suorum renascerentur sanguine. Ipsa jam Roma rerum postea gentiumque Domina ab exiguis profecta licet initiis nec duos ab initio passa Reges Romulum & Remum, sed

Fraterno primùm maduerunt sanguine muri.

Post eam tempestatem audivimus Cæsarem & Pompejum paribus utrumque votis & viribus imperium orbis agitâsse,

Poterat nec Cæsar ferre priorem
Pompejusve parem, quis justius induat arma
Scire nefas, magno se judice quisque tuetur.

Occidebatur ille Cæſar, quod aliis peſſimum, aliis pulcherrimum videbatur facinus, isque Roman. animorum motus fuit, ut facinus hoc auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur. In tanta perturbatione, ubi omnis poteſtas, impatiens conſortis erat, & corruptiſſimo tunc ſeculo, ubi pauci bona libertatis, cujus vix veſtigia reſtabant morientis, incaſſum differebant, plures bellum paveſcebant, alii pacem cupiebant, parsq; multo maxima incumbentes triumviros variis proſequebantur rumoribus, gratulandum erat Romæ, quando potiſſimum ad Octav. Aug. rerum ſecundarum, ambiguarumve ſcientem, eoque interritum, ſumma rerum redierit, qui ſapientia ſua undique perculſum Imperii corpus, & cuncta diſcordiis civilibus feſſa nomine Principis accepit. Si diviſum poſtea in Orientale & Occident. reſpicimus Imperium, mundum reperimus non regi poſſe duobus ſolibus, ut haud immerito exclamaverit Homerus

εἷς Κοίρανος ἔϛω, εἷς βασιλεύς.

II.

Ann. l. 1. c. 11. n. 3. ARDUUM ET SUBJECTUM FORTVNÆ CVNCTA REGENDI ONUS.

Sententia hæc Tiberii, abſtruſi illius Tiberii, & triſtiſſima quæque vel maxime occultantis, piiſſima, ſi à pio & ſincero prolata foret animo, aliud enim in ore, aliud gerens in pectore, ſpecie recuſantis imperium flagrantiſſime cupiebat, In promtu ſunt exempla, & animi de meliore metallo efficti, qui delatum Imperium ob magnitudinem fortunæque varietatem aut recuſarunt, aut inviti ſuſceperunt. Saturninus ap. Vopiſcum amicis ſceptra deferentibus, nolite; inquit dare, quod multi invideant, plures concupiſcant, gladii impendent Regibus, tela cervicibus. Cui parallelum illud Dionyſii Siculorum tyranni, qui Damocli nimium quantũ regiam deprædicanti fortunam apparatis epulis aſſidenti è

filo

filo pendentem ſupra caput gladium habenti, ſuaſit, deſinat laudare ſumma cacumina, fulminibus, cœli injuriis, fortunæ obnoxia iniquitatibus. Maxima enim quæque in lubrico, & audaciſſimas hominum ſpes, quilibet ex improviſo caſus elidit: maximæ cuique fortunæ minime credendum, cujus verſabilis rota nunc ad cœli cardines, nunc ad ſquallentia Acherontis detrudit profunda: cuncta mortalium incerta, quantoque plus adepti, tantò magis in lubrico. Docet hoc Dionyſius ſuo exemplo, de quo ſalſe Poeta

Dextra Siracoſiis ſceptris aſſueta Tyranni
Poſt ferulas pueris ſceptra verenda tulit.

In proverbium abiit DIONYSIUS CORINTHI, qui quaſi ad ludibrium fortunæ natus, nec propter aliud accepiſſet opes, quam ut amitteret. A quo non abſimilis potentiſſimus Perſarum Monarcha Xerxes, arbiter ante pacis, moderator belli, piſcatoria vix ac ne vix quidem evaſit navicula, quem ante vix omne capiebat æquor; Pompejus M. documentum poſteris, momento temporis ſumma verti poſſe, unde magni res momenti pendent. Valerianus Saporis, Crœſus Cyri, Mauritius Phocæ, Bajazeth Tamerlanis ludibria, orbi tanquam theatro ſua oſtentant fata, exempla inſtabilis fortunæ ſumma in ima mutantis.

III.

FATO POTENTIÆ RARO SEMPITERNÆ. Ann. l. 12. c. 11. n. 2.

Fatum Tacitus intelligit gentile, Chriſtianus ego & nomine & omine Chriſtiane interpretor, & Deum dico cauſam eſſe, qui pro Majeſtatis ſuæ omnipotentis nutu & lubitu humana negotia volvit agitque, omnia mortalium opera mortalitate damnans, vel ſceptra ligonibus æquat, magnis rebus volens quaſi ineſſe orbem, ut temporum, ita & Imperiorum vertantur vices. Floruere Aſſyria, Perſica, Græca, poſt has Romana gens, quæ nec totam ſervitutem

nec totam libertatem pati poterat, & cujus nunc tantum

Stat magni nominis umbra.

IV.

Ann.l.12. c.11.n.2. NON DOMINATIONEM PRINCEPS ET SERVOS, SED RECTOREM ET CIVES COGITET, JUSTITIAM AC CLEMENTIAM CAPESSAT.

Resp. magna eſt, velut familia in qua princeps pater, quem Ariſtoteles monet, ut clementer dicendo liberis imperitet: cui aſſentitur, Lacedæm. Rex, Principem carere poſſe milite in forum, milite in curiam comitante, ſi ſic ſubditis imperitet, ut pater liberis. Juſtitiâ, & clementia regunt Principes cives, agunt Rectores: Juſtitia & clementia duo ſumma illa regii cœli & primæ quidem magnitudinis ſidera, queîs omnis fulget poteſtas, illi duo Atlantes, queîs imperiorum nititur machina. Italis in proverbio eſt, Panem in foro, juſtitiam in tribunali, ſecuritatem ubique boni Imperii eſſe ſigna. Sanè remota juſtitia, quid ſunt regna? niſi magna latrocinia: remota clementia? quid ſunt regna, niſi Tyrannidi proximè accedentes dominationes. Juſtitia Ariſtidem fecit famâ ſuper æthera notum: Clementia tot Regibus quaſi indubitatum virtutis ſuæ præmium Clementis nomen dedit, dedit & memoriam. Juſtitia & clementia ſunt artes illæ, queîs Principes cœli arces attingunt igneas, & ex mortalibus pene fiunt immortales. Rectè non minus quam bene Stephanus Walachiæ Waiwoda rejectis in terram oculis Sigismundo Hungar. Regi defectionis deprecaturus culpam, imitare, inquit, Rex Deos immortales, quorum vicem geris in terris, & ab his addiſce reſipiſcentes è pœnitentia animos non aſpernari, & clementia potius quam ſeveritate hominum promereri gratiam, promereri benevolentiam. Regie ſane coram Rege. Bonfinius.

V. OMNIA

V.

OMNIA SCIRE, NON OMNIA EXEQUI, PARVIS PECCATIS VENIAM, MAGNIS SEVERITATEM COMMODARE, NEC POENA SEMPER SED SÆPIUS POENITENTIA CONTENTUM ESSE. Agric. c. 19. n. 4.

Justitia flumen est. Cujus nimium cursum velut inhibet clementia, cujus proprium, ut ajunt, in quarto modo, transilire nonnunquam severæ æquitatis terminos, quando sola est misericordia, cui omnes virtutes honorabiliter cedere non recusant. Pater nisi multæ & magnæ devicere injuriæ patientiam, non accedat ad decretorium stilum: sic Pater patriæ, & sibi dictum credat.

Ignoscere pulchrum
Iam misero, pænæque genus vidisse precantem.

Nimia severitas sæpe tumultibus præbet occasionem. Amasis Ægypti rex cum plerosq; inauditos, & sic innocentes ultimo affecisset supplicio, exosum se reddidit, & Actisani Æthiopum regi invadendi ansam dedit, quo adventante, subditorum occulta, obscura ante, eoque inevitabilia odia, multa plebis adversa in Amasin judicia, quanquam olim pressa erupere, affectum injuriis regem privantia regno.

VI.

QUANTA PERVICACIA IN HOSTEM, TANTA BENEFICENTIA ADVERSUS SUPPLICES UTENDUM. Ann. 12. 20. 4.

Bello præsertim peracto, & obtentâ victoria, opus est clementia. Eleganter canit Poëta Mantuanus

Tu regere Imperio populos, Romane, memento
Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem
Parcere subjectis, & debellare superbos.

Optimum optimi Poetæ monitum presso pede sequentes

Romani,plus parcendo victis auxere Imperium, quam vincendo. Ita Romulus eodem die hostes, deinde cives habuit. Mansuetudinis gloria erga victos. Invictus armis, victus clementia floruit Alexander: misere ad eum legatos Sacæ, quos regia virtus & summa in captivos movit benignitas, omnibus quippe sine pretio remissis, ferocissimis etiam gentibus fidem faciebat, fortitudini jungere clementiam Heroum esse.

VII.

Ann. 1. 39. 5. Ann. 3. 26. 5.

RELIGIONE SE TUTARI.

RELIGIONIBUS ET DIVINO JURE SIBI POPULUM DEVINCIRE.

Anticyras abeant, & ingenia elleboro expurgent, maleferiati homines, qui à principe verè Politico religionem abesse debere dicunt, imò somniant. Nonne religione vita constat? Nonne honor religionis firmamentum potentiæ. Romaniq́ue ipsi omnia religioni posthabenda censuere, in ea maximum Imperii & majestatis decus conspici volentes, ut si, quis rem æqua lance perpenderit plus Romam Pompilio ob religionem, quam Romulo ob virtutem debuisse militatem,facile confiteatur. Religio spiritus ille vitalis, quem tot millia trahunt,religio omnis Justitiæ fundamentum, omnis societatis coagulum. Ut autem Princeps animis & oculis debet servire civium,ita præprimis caput reip. decet colere caput virtutum pietatem, quam prolapsam, & religionem neglectam,semper secũ traxisseRemp.&trahere adhuc, infinita exemplorum ostendit multitudo. Constat omnia evenire prospera colentibus Deum,adversa spernentibus. Nemesin divinam contemtæ religionis pedissequam experti Cambyses, Xerxes, Phocenses, Crassus, Brennus, aliiq́; Solere autem potentes religione,imò sæpe religionis umbra & simulacro,plebem sibi devincire, & tanquã freno regere,

regere,& in communem obedientiæ redigere gyrum,vetus est ludus, & cum incunabulis regnorum natus. Ipse DEUS cœlique majestas pridem inter dominationis arcana sunt. Primores Romanorum animos plebis pavidos,& conscientia vecordes religione velut thyrso percussere captosque superstitione habuere quæstui. Numa Pompilius Dea Ægeria, Scipio Jove Capitolino, Sertorius cervâ, Marius Syra fatidica, Sulla Sigillo Apollinis, & apud Ethnicos aliosque Lycurgus Apolline Delphico, Hieronymus Savonarola colloquio cum DEO, Mahometes columba, usi ad defraudandos humiles illos formidine divûm, Sed ut ad religionem revertar: reprehendendi Ægyptiorum Reges, qui variam & miscellam stabiliendo regno induxere religionem, sed,quæ apud concordes caritatis vincula, apud infensos incitamenta irarum erant. Censent nonnulli diversitatem in religione subditorum prodesse regi, non obesse, efficere enim ne facile conspirent: alii objiciunt dictum illud in Act. Apost. c. 4. v. 32. multitudinis credentium cor sit unum, & anima una. Litem mihi non applico, ex historiis, rerum gestarum gerendarumque eventu judicium quemque melius pro suo affectu trahere posse judico. Sæpe refragantes & solum Deum mentis regem appellantes, fidem suadendam non imperandam dicentes, invitos subditos ad suam compellere fidem nitebantur reges varii, vario eventu. Ultima quæque se passuram pro Christiana Religione Thebæa olim legio promisit Maximiano Imperatori, imò & præstitit. Mauritius legionis primicerius jubenti Imperatori decimum quemque recusaturum gentili sacrificio perlictores interfici, animose respondet: Habebis potestati Tuæ subdita omnium corpora, autorem verò suum respicientes Christum animas non tenebis. Tela projicimus, exarmatas quidem dexteras satel-

les

les Tuus, ſed armata fide Catholica pectora reperiet. Ibimus, inquit poſtea ad ſocios, ibimus felices ad Creatorem noſtrum, & ſine invidia piiſſimas miſcebimus Umbras, ſi extinctis ſenſibus toti condimur humani interris, hoc cum vita malum effugimus, ne contemtorem DEI noſtri venerari neceſſe ſit. O quam fortiter, ô quam conſtanter in vico Agauno, qui inde Mauritii nomine gaudet, non procul ab urbe Martinach ad unum omnes cæſi, non pro ſalute cum Batavis, non pro libertate cum Germanis, ſed quod ſpecioſius, quod majus eſt, pro religione vita defuncti per gloriam in perpetuum vivere intelliguntur.

VIII.

Ann. l. 15. c. 2, n. 4.

MODESTIÆ FAMA NEC SUMMIS MORTALIUM SPERNENDA ET A DIIS ÆSTIMATUR.

De civitate Ormuz perhibent Geographi, eam mereri gemmæ locum, ſi totus Orbis repræſentaret annulum: abnuo, & de modeſtia verius prædico, virtutum compendium, ſi uno concluderetur annulo, modeſtiam gemmæ vicem occupaturam. Quæ virtus inter divas jam olim relata, colenda à mortalibus immortalitatem propinquo gradu attingentibus. Regi Dejotaro virtutum reginam modeſtiam adfuiſſe Cicero in laude ponit.

IX.

Annal. 4. 38. 6.

OPTIMOS MORTALIUM ALTISSIMA CAPERE.

Ad alta niti virtutis, pervenire felicitatis eſt. Alexandrum M. quem ad altiſſima quæque ingenita tanto ingenio laudis cupido, & fax mentis honeſtæ gloria trahebat, Scytharum legatus haud Scythice affatur: Vide ne dum ad cacumen pervenire contenderis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Anneſcis, magnas arbores diu creſcere, una hora extirpari: ſtultus eſt, qui fructus earum

ſpectat,

ſpectat, altitudinem non metitur. Nihil quidem tam altè conſtituit natura, quo virtus non poſſit eniti: ſed modus in rebus, & certi ſint deniquefines: anima adhibenda virtutum, moderatio, cujus ſi ſuperantur limites, jacta eſt alea, quod ſemel male cecidit, non poteſt arte corrigi. Lacedæmonii, quorum partibus ipſa videbatur deſponſata fortuna, ſed docente eventu, ad ſiniſtram, ut Germani appellant manum, more ingenii humani, quo plura habuere, eò ampliora cupientes, non contenti acceſſione Athenienſium totius Aſiæ Imperium affectare cœperunt. M. Manlius feliciter peracto bello pro republ. regnum inſtituere geſtiens, altiores ſpiritus gerendo dum nimis altum ſapit, de alti Tarpeii montis rupe proſternitur, egregiam vitam peſſima morte finiens: documentum omnibus, reverenter habendam fortunam, quæ nunquam ſatis fida ubi nimia: imponendos felicitati frenos, nam lubrica eſt, nec invita teneri poteſt.

X.

VTILISSIMUS ET BREVISSIMUS RERUM BONARUM, MALARUMQUE DELECTUS, QUID SUB ALIO PRINCIPE VOLUERIS AUT NOLUERIS. Hiſt. l. 1. c. 16. n. 6.

Nemo bene imperat, dictat Seneca, niſi cui imperatum: quod enim tibi non vis fieri alteri, ne facias. Quam ſententiam adeo dilexit Alexander Severus Imperator, ut in palatio, & vanis numinibus ſacratis templis publicisque operibus præſcribi juberet. Confirmavit exemplum illud ſine exemplo, & virtutum viva imago Trajanus, qui nil ſe imperatorem privatis facturum promiſit, quod nollet ſibi privatus ab Imperatore fieri.

XI.

SERVIUS TULLIUS SANCTOR LL. FUIT, QUEIS ETIAM REGES OBTEMPERARENT. Annal. 3. 26. 8.

Pie Imperatores Severus, & Antoninus in §. ult. Instit. quibus mod. Testam. infirm. Licet, inquiunt, legibus soluti simus, LL. tamen vivimus. Et Germanus ille vates l. 8. de gestis Frider. Imper.

Sponte tamen legi sese submittere regem,
Gratia fit magno, qui temperat omnia regi.

In communi fertur lex illa 31. ff. de LL. Princeps LL. solutus est. Humanis nempe, non divinis, & naturalibus, imo & in humanis revera majus imperio LL. submittere principatum.

XII.

Ann. l. 15. c. 1. n. 6. IN SVMMA FORTVNA ID ÆQVIVS, QUOD VALIDUS, SUA TUERI PRIVATÆ DOMUS, DE ALIENIS CERTARE REGIA LAUS EST.

Cum grano salis accipiendæ hæ voces: venenum gerunt in cauda, & quid monstri alunt: nisi examinaveris ad Lydium rectæ rationis piæque conscientiæ lapidem, reprobaveris pessima, approbaveris optima, facile errabis: contrariantur juri civili. Et licet gladius dicatur optimè de finibus disputare, sileantque inter arma LL. rem mage ferro, dum repetunt, Christianum tamen vere crediderim Principem, qui Imperatoris Justiniani doctrinam velut filum Ariadnæum secutus, majestatem habet LL. armatam, armis decoratam, & tam juris se præbet religiosissimum, quam victis hostibus triumphatorem magnificum. Egregie sidus illud eruditi orbis, Illustris ille Taciti Illustrator, Regna, inquit, non judicio petuntur civili, aut tribus prætoris verbis, cruentis postulantur judiciis: ubi (ut cum Cardin. Mazarino loquar) tormenta sunt ratio ultima Regum, gladius judex, actio bellum, rei judicatæ executio, mors autem iniqua servitus. Hactenus ille. Si justitiam Principes sequi velint, non libidinem dominandi causam belli habe-

habere, nec in maximo Imperio maximam putare gloriam sed suum cuique retribuere, & restituere quod vi & armis occupaverunt, ad casas, & egestatem reversuros, conqueritur Cicero. Vid. Limn. in addit J. P. ad l. 1. c. 5.

XIII.

MAGNITUDINEM SUAM JUSTITIA TUERI. Germ. 34. 4.

Finxere Poetæ solio Jovis justitiam astare cum libra dictorum factorumque judicem, & firmissimum quasi divinorum placitorum sustentaculum. vid. Petavius in Comœd. Sisara. Clypeus justitia, quo pius, Diisque simillimus princeps se tanquam fortissimo defendit propugnaculo; in bellis præsertim, ubi

Causa jubet melior superos sperare secundos.

Justa causa velut caput bonæ Spei ad triumphales perducens terras, plusque reponendum in ea quam in duce ac exercitu: victoriam non dat fortitudo, nisi legitimam causam habeat commilitonem: Belli eventus æquus velut judex eò inclinat, unde pendere justa incipit. Cum Carthaginenses Afris tributa pro solo exolvere recusarent, belloque succumberent, notanter Justinus inquit, Afrorum sicut justior causa, ita & superior victoria fuit.

XIV.

NON IGNAVIA MAGNA CONTINENTUR IMPERIA, VIRORUM ET ARMORUM FACIENDUM CERTAMEN. Ann. l. 15. c. 1. n. 5.

Stultitiam appellat Patavinus Historicus, sedendo ac votis debellare hostem: audendo atque agendo rem Romanam crevisse. Sardanapalus animum non remissum habens, sed solutum, (multum autem interest remittas aliquid an solvas) inter fœminarum repertus greges, perdidit imperium, negante Arbace, se vivere posse sub eo, eique

B 2 parere,

parere, qui mallet fœminam quam virum agere. In pace quidem causæ & merita spectantur, ubi bellum ingruit, fors cuncta turbare solet, innocentes ac noxii juxta cadunt, & ignavissimi telis pereunt fortissimos. Boni viri tamen, & bona arma, consilio nempe temperata, in pace decus, in bello præsidium, sunt anchora illa, qua nititur gubernatoria navis: sunt vela, quorum ope periculorum Sirenes sine periculo, discriminum Scillam media inter & Charybdim, tuta ac sine naufragio præternavigat. Alexander M. ferro ait geri bella, defendi imperia, non auro, viris non urbium tectis, & omnia sequi armatos: quomodo lucem diemque omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris aperuisse naturam. Bajazethes Sigismundi Hung. Regis legatos in armamentarium deductos, & militiæ campum, jus hoc docet suum esse, imitatus viriliter viros illos Gallos apud Livium, jus se in armis ferre, & omnia fortium virorum esse prædicantes. Ante Germanos nullos fide, aut armis esse, ipsi Germani Romæ in consessu civium dicebant: horum posteri præsidium ab audacia mutuantes ereptum, Romanis gentium victoribus Martium decus, imperii gloriam, partam armis libertatem, & Arsacis imperio acriorem, veteri adhuc dum militiæ laude conspicui, stabili disciplinæ severitate tuentur.

XV.

Ann. l. 12. c. 11. n. 3.

FERENDA REGVM INGENIA.

Æquum & iniquum Regis Imperium feras: indigna digna habenda, Rex quæ facit. Meritò celebratur inde Lysimachus, qui magno animo regis velut parentis contumeliam tulit. Vetula quæpiam audiens Dionysio Siculorum tyranno mortem optari, nolite inquit, talia vovere, ferenda regum ingenia, si fors voluerit, pejor sequitur. Boni principes (quos ille apud Vopiscum ait, uno posse describi

annulo)

annulo) voto expetendi, qualescunque tolerandi, ut tempestas, & reliqua naturæ mala. Improbo Principi, si succedit melior, subditi de fluctibus quasi efferentes pedem, de naufraga salvi evadentes rate, arenam securis adorant osculis, & velut præteritam maris tempestatem ex securo littore gratissimo recordantur horrore. Ferenda num sint regum ingenia, si quid contra legem DEI præceperint, egregiè ut omnia tractat Grotius de J. B. & P. l. 1. c. 4. n. 1. & in l. 2. c. 25. n. 8.

XVI.

PRINCIPI SUMMUM RERUM JUDICIUM DII DEDERUNT, SUBDITIS OBSEQUII GLORIA RELICTA. Ann. l. 6. c. 8. n. 15.

Livius ait, firmissimum esse imperium quo obedientes gaudent, & ipse Alexander, Regum ait, ducumque clementia non in ipsorum modò, sed in illorum qui parent sita ingeniis, quæ plerunque violenta aut ignava. Obsequio mitigantur imperia, quo pereunte, pereunt & ea. Quæsitus ille, quare Sparta tantopere floreret, æternitatem urbis, salutem gentis in eo consistere respondit, quod subditi recte pareant. Principi summum rerum judicium DEUS dedit, nec subditis reddenda ratio, quare ad hoc, quare inclinet ad illud. Rebelles Angliæ, queis compositis rebus nulla spes erat, & omne in turbido consilium, crimina objectabant Regi Carolo Stuarto, precariam inter infensos animam trahenti: sed generose ille respondit: soli DEO se obstrictum esse ad reddendas rationes. Imitatus regem Davidem ad DEUM clamantem, TIBI soli peccavi.

XVII.

GRAVISSIMOS PRINCIPIS LABORES, QUEIS ORBEM TERRÆ CAPESSIT, ADMINICULIS EGERE. Ann. l. 12. c. 5. n. 4.

 Opti-

Optimos gubernatores juvat & remigum manus. Hercules Philoctetem, Achilles Patroclum in ſecretiora rerum admiſit gerendarum conſilia. Nil Agamemnon ſine Neſtore, nil Diomedes ſine Ulyſſe agitabat, & nî Princeps vicariam ſibi quæſiverit operam, non ſufficiet publicis laboribus, & ſi vel ipſo Atlante firmiores incumbentibus negotiis opponat humeros. Tiberius fatetur ſe ab Auguſto in partem curarum aſſumtum, experiundo didiciſſe, quam arduum, quam ſubjectum fortunæ cuncta regendi onus. Auguſti exemplum plures ſecuti Imperatores, aſciſcendo collegas Imperii, ſed quo ſæpe eventu, hiſtoria docet rerum magiſtra.

XVIII.

Hiſt. l. 4. c. 7. n. 6. NVLLVM MAJVS BONI IMPERII INSTRVMENTVM, QVAM BONI AMICI.

Inter privatæ vitæ delitias, & humani generis gaudia ſincera recenſetur amicitia. Quis illam ſuavitatem, Regibus & principibus exuendam dixerit, quorum bona malaque ad Remp. pertinent: niſi clariſſimo cuique plures curæ, plura ſubeunda pericula, delinimentis iſtis curarum foret carendum. Alexander M. ô terque quaterq; beatum, fortunam inter dubia, virtutem amicorum inter certa numerantem, qui ejus venerationis erant, ut ſingulos Reges putares non ambitione, ſed meritis, quippe iis ea formæ pulchritudo, proceritas corporum, virium ac ſapientiæ magnitudo fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una Macedonum gente, ſed ex toto terrarum orbe ſelectos judicaret.

XIX.

Ann. l. 6. c. 8. n. 6. ABDITOS PRINCIPIS SENSVS, ET SI QVID OCCVLTIVS PARAT, EXQVIRERE ILLICITVM, NEC IDEO ASSEQVARE.

Poëta

Pöeta Comicus in deliciis à Lysimacho habitus, ab eodemque offerente liberalitatem, quid vellet, interrogatus, quodcunque inquit voles, modo ne quid impertiaris arcani. Livia in suas Augustum traxerat partes non solicite inquirendo in ipsius facta. Deterrimum in privatis appellat Seneca vitium, inquisitionem secretorum: multo magis in Principum grassari abdita, & invitis illis penetrare reprehendendum. Imò quod Tacitus ait, supplicio dignum, exemplo Tiberii, sic punire sueti curiosos rerum suarum, & molestè sedulos indagatores, ne arcana domus, ne consilia vulgarentur amicorum.

XX.

NON LEGIONES, NON CLASSES ÆQVE FIRMA IMPERII MVNIMENTA QVAM NVMERVS LIBERORVM. Hist. 4. 52. 2.

Sunt hæc subsidia dominationis, subsidia aulæ, quæ si non in incerto, pravæ aliorum spes cohibentur. Alexander M. conqueritur orbitatem suam sperni, quod sine liberis sit, quo extincto in varia regna varii distraxere Reges Imperium, quod ante penes unum erat. Caroli M. stirpe deficiente, cum ultimus Germanor. Rex nullum sibi adoptasset, ad quinquaginta quatuor Imperii proceres omnis devoluta potestas. Plena Cæsarum domus, Sejani, qui verissime fortunæ potest appellari pila, cupitis moram injecit. Solent hinc plerique Magnatum ante mortem filios Imperii vel principatus designare successores, primogenitosque certis indigitare titulis, ut omnis tumultibus præcidatur occasio. Ita Hugo Capetus Robertum filium nominavit successorem: Carolus IV. Wenceslaum: Carolus V. Ferdinandum. In Romanorum Imperio primogeniti appellabantur olim Principes Juventutis: nunc Reges Romanorum: in Gallia Delphini, (quod nomen ab Humberto

berto Principe Delphinatus originem traxit, qui provinciam eam Regi Galliæ pacta lege vendidit, ut imposterum primogenitus cujusq; Regis filius Delphini titulo insigniretur) in Hispania Principes Asturiæ, & Infantes: in Britannia Walliæ Principes: in Scotia Principes Scotiæ: olim in Cypri Regno Galilææ, in Neapolitano Salerni dicti Principes. Nonnunquam tamen est res periculosæ plena aleæ, certum nominare successorem, cum quippe duo pluresve Regii Sceptri sint competitores. Servit pro exemplo Robertus Galliæ R. qui filium natu maximum Hugonem declaravit successorem, quo fatis functo, in locum deficientis substituit ætate sequentem Henricum invita matre, & majore cum affectu minimum natu complectente: hinc dissidia inter fratrum, dissidia inter procerum excitata ingenia, dum quisque suæ partis studiosus privata etiam vulnera reip. malis operire statuit: accessit privata stimulatio, & vile decus publicum. Rege Roberto ad plures discedente, divulsa regia, ventum ad civilia arma, quæ nec parari nec haberi per bonas artes, & magis defleri quam defendi poterunt, dum nihil miserius quam ipsa victoria. Gottofr. in Hist. Univ. ad ann. 1028.

XXI.

Ann. l. 2. c. 28. n. 3.

DISPLICENT REGNANTIBVS CIVILIA FILIORVM INGENIA.

Ut enim à pessimis dedecus publicum, ita ab optimis periculum sibi metuunt, suspectum invisumque habentes, quem sibi proxime destinari credunt, metu Orientem Solem adoraturos subditos, deserturos Occidentem. Turcicorum Imperatorum liberi non prius è custodia dimittuntur, quam mortuo patre, ne novandis quam gerendis rebus aptiores, tumultibus causam præbeant. Interitum Caroli filii Philippi II. Regis Hispan. historici Ovidiano illo notârunt versiculo:

fILIVs ante DIeM patrIos InqVIrIt In annos.

XXII.

XXII.

MINORE DISCRIMINE SVMITVR, QVAM QVÆRITVR PRINCEPS. Hist. l. 1. c. 56. n. 5.

GENERARI ET NASCI A PRINCIPIBVS FORTVITVM, NEC VLTRA ÆSTIMATVR, ET SI ELIGERE VELIS CONSENSU MONSTRATVR. Hist. 1. 16. 3.

OPTIMVM QVEMQVE ELECTIO INVENIT. Hist. 1. 16. 2.

Non heri solum,& hodie, sed jam ab omni ævo disceptatum de successione, & electione, occultè Lipsius successionem præfert: contra autem electionem præferre videtur Florentinus ille Doctor ab Hetruria. Meum equidem non est tantas componere lites, suo quisque utatur suffragio, spreto alieno. Si curioso mentis oculo latos, & lætos pervagamur historiarum campos, & optimum quemque electionem invenisse, & in purpura natos, ac à successione fere Regna deprehendimus. Alexander Magnus, imo maximis major, dignissimum sibi designavit successorem. Novo autem tunc opus fuisset Paride, qui non formæ pulchritudine, sed magnete virtutis tractus, pro æquo & bono distribuisset pomum illud Eridos, tot habens competitores quot optimæ animæ altissima quæque aspirabant. Imperator Severus nummo aureo filiorum suorum Getæ, & Caracallæ, imagines insculpi jussit, addito lemmate:

FELICITAS SECULI.

Sed qualis illa seculi fuerit felicitas, alterius libidines, alterius ostendit fratricidium: & qui capaces omnium consensu videbantur imperii, nisi imperassent, potentiam sibi, odium comparavere apud omnes. Ut ille in Barclaji Argenide ait charissimum cuilibet esse debere regiminis genus, sub quo genitus sit, ita & ego modum succedendi (generaliter sumto hoc vocabulo, ut & successionem & electionem in se contineat) cuilibet tutissimum statui arbitror, qui

260

receptior: licet pro varietate variandum, suadente prudentia obliquare nonnunquā cursum, & Reipublicæ temporibus obtentui sumtis, non semper ire uno gradu, sed una via, nec se in aliquibus mutare, sed potius aptare. An vero sorti electio magistratuum sit committenda, non sic simpliciter affirmari, negative potest, sed cum Berneggero distinguendum, inter sortem absolutam, & cum electione mixtam. Priori credere periculosum, temerarium: cum sæpe Fortuna faveat fatuis: cum electione autem mixtam posteriorem seligere speciem, melius, nisi me omnia fallunt, quadrat: à quo modo electio Ducum Reip. Venetæ non multum abhorret. Vid. Gottofr. in Archont. Cosm. in Rep. Venetâ. In Imperio nostro Romano-Germanico Henrici IV. Imperatoris tempore Imperii Principes lege publica sanxisse feruntur, ne cuiquam per hæreditatem, ut olim receptum, cederet tanta potestas, sed filius, licet dignus, non jure successionis, sed jure electionis ad Imperii fasces contenderet. Hactenus per aliquod temporis spatium è sola Augustissima Austriaca familia, tanquam regnatrice, ut appellat Augusti familiam Tacitus, Archiduces sceptra possedere: nullo tamen inde ad summum illum apicem jure gaudent quæsito, eosque potius Electorum consensus quam familia constituit Imperatores. Vid. Exc. D. D. Schvveder. in Jur. publ. part. spec. S. 1. c. 1.

XXIII.

de moribus German. 45. 11.

FOEMINA DOMINATVR: IN TANTVM NON MODO A LIBERTATE, SED ET A SERVITVTE DEGENERANT.

Occurrit hic locus, amplissimum aperiens campum de γυναικοκρατία disserendi: varia, à variis Politicis, præsertim à Lipsio argumenta allata, quæ fœminas non minus à sceptro removent, quam ab omnibus officiis virilibus l. 2. ff.

de

de Reg. Jur. In historia, ubi omnis exempli documenta in illustri posita licet intueri monumento, fœminas reperimus, plusquam fœminas, Diademate regio insignitas, prudenter non minus quàm feliciter gubernasse: econtra non desunt ingenia pro sexus genio imbecilla, & si licentia adfuerit, sæva, ambitiosa, timida magis quam timenda, ad publicum quæ consedere clavum. Tomyris Massagetarum, Zenobia Palmyrensis, Artemisia Halicarnassi, Dido Carthaginis, Semiramis Assyriorum, Venda Poloniæ, Margaretha Daniæ, Maria Scotiæ, Maria, Elisabetha, Angliæ, Isabella Hispaniæ, Reginæ: has omnes admisit virtus, sine sexus discrimine, ad summam in orbe dignitatem. Accusantur fœminæ, inconstantiæ, imbecillitatis, garrulitatis, vitiorum Remp. interdum prementium, quandoque distrahentium: inverti ajunt humanarum rerum faciem, naturæ ordinem, si masculi fœmineo fuerint obnoxii imperio: sufficere sequiori sexui obsequii gloriam. Alii omni modo admittendum censent. Quantum ad me, pedaneus in castra opinionis Justi Lipsii discedo, & capaces sceptri fœminas judico, nisi lege patria, moribusque aliud fuerit constitutum: qualis est in Gallia lex Salica, ubi lilia non nere dicuntur. vid. Limnæum in Jur. Publ. t. 1. l. 2. c. 2.

XXIV.

PRINCIPES MORTALES, RESPUBLICA ÆTERNA. Ann. 3. c. 6. in 5.

Mortales esse Principes, sane quotidiana testatur experientia, rerum omnium magistra: & inde nos Christiani ridemus inanem gentilium & vanam vanitatem, Reges Principesque suos mortuos, imò sæpè viventes, immortalitati consecrasse, templa, & cœlestes religiones decrevisse, ac pro Diis coluisse. Generose generosus ille apud Senecam de vit. beata: Fac me victorem omnium gentium, delicatus ille

Liberi currus à Solis ortu ad Thebas vehat: Jura Reges Persarum petant, me hominem esse, tunc maxime cogitabo, cum DEUS undique consalutabor. Alexander optat, ô utinam Indi quoque me Deum esse credant: immemor patris Philippi, qui semper acclamantem sibi puerum habuit PHILIPPE HOMO ES. Carpit superbum Macedonem legatus è Scythia: si Deus, inquiens, es, mortalibus beneficia tribuere debes, non sua eripere: si vero homo es, id quod es, semper te esse cogita.

XXV.

Ann. l. 4. c. 40. n. 2. CETERIS MORTALIVM IN EO STARE CONSILIA, QVID SIBI CONDVCERE ARBITRENTVR: PRINCIPVM DIVERSAM SORTEM ESSE QVIBVS PRÆCIPVA RERVM AD FAMAM DIRIGENDA.

Ann. l. 4. c. 38. n. 7. CETERA PRINCIPIBVS STATIM ADSVNT: VNVM INSATIABILITER PARANDVM, PROSPERA SVI MEMORIA: NAM CONTEMTV FAMÆ CONTEMNI VIRTVTES.

Habent hoc mundi magni cives, quod nihil tectum, nihil habeant occultum, & eorum, quos fortuna Principes fecit, domus fama, & intimos recludit secessus, omnia dicta factaque excipit, nec magis quam solem latere sinit. Jure igitur cavere debet Princeps, qui qualemcunque meruerit famam, magnam habiturus est. Duplex autem illa fama, vel in vita, vel post mortem. Bona viventis Principis fama facit ad conservandam salutem, & plurimum momenti habet in bello, & in re militari. Sic universum terrarum orbem dum magnitudo Alexandri invasit, ut omnes velut destinato sibi Regi adularentur, fama plusquam armis avertit. De Cæsare Justinus refert, eum plus magnitudine nominis, quàm alios armis perfecisse. Famæ serviendum in bello: nam & fama

& fama bella constant. Mauritius Nassovius Bergam sine armis, & solo adventu vindicavit, cum pro armis (novū prœliandi genus) fama & existimatione nominis sui uteretur. Principi necessaria propter proximū fama, conscientia propter Deum: à qua, ut virum bonum, virum pium decet, ne transversum unguem discedat. Sic securus adversus Deum, securus adversus homines, rem difficilimam assequetur, ut sine morsu animi vitæ possit agere fabulam. Famam potissimum non perpetuam, sed bonam Magnatibus quærendam, suadet Plinius in Trajani Panegyrico. Arcus, statuas triumphales, sacratas æternitati portas, obruit oblivio: virtute autem & meritis paratur fama, prorogatur memoria.

XXVI.

NEMO FLAGITIO QVÆSITVM IMPERIVM BONIS ARTIBVS EXERCVIT. Hist. l. 1, c. 30 n. 3.

Imperium iis artibus & retineri, & regi, quibus partum est, docet exemplum Tarquinii Superbi, qui scelere partam potestatem non melius egit, quam acquisierat. Justinus Ptolemæum scelestum vocat in occupando, segnem in administrando Imperio.

XXVII.

NOVVM IMPERIVM INCHOANTIBVS VTILIS CLEMENTIÆ FAMA.

Pessimorum plerunque Principum optima regnandi solent esse initia: exemplo Tiberii, Caligulæ, triginta Atheniensium Tyrannorum, qui animo perfidiosi, & subdoli, avaritiam ac libidinem occultantes, specieque bonarum artium falsi erant. Reprehenditur Mithridates à Tacito, quod

Captatio autem benevolentiæ tum in constituto, tum maxime in constituendo firmiter feliciterque Imperio locum habet: ut enim prima cesserunt, sic de reliquis subditi sibi spem faciunt: sed sæpe spe sua defraudati: solent enim diuturnitate in superbiam Reges mutari, & cum fortuna mores, imò & natura: quod Dario Colomanno veritatis impatienti Charidemus objecit ap. Curt. l. 3.

XXVIII.

Ann. l. 1. c. 47. n. 3. MAJOR MAJESTATI EX LONGINQVO REVERENTIA.

A Dejoce Medorum Rege Herodotus memoriæ prodidit, institutum fuisse, ne conspiciantur crebrius Reges: continuum enim aspectum minus verendos magnos homines ipsa satietate facere. Apud Persas etiam persona Regis sub specie Majestatis occultabatur. Henricus VII. Angliæ Rex Londinum ingressus clauso curru, utpote, qui olim Regni publicatus hostis, satius sibi duxit celare faciem, quam ulla ratione plebis captatorem agere, adorare eum, jacere oscula, & serviliter omnia pro dominatione facere, nec ad ancipitem plebeji favoris auram in tam tempestuoso & vasto mari, quo vel ipse errasset Ulysses, solvere antennas, vela ventis dare.

XXIX.

Hist. 3. 68. 1. RELICTA FORTVNÆ SEDE EXIRE DE IMPERIO.

Privato habitu una die Imperii commutavere insignia Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani. Carolomannus superstitione captus abdicato Regno intravit monasterium. Carolus V. celeberrimi nominis Imperator depositis Imperii insignibus monachum egit, aliis diutius retinentibus Imperium, nemine tam fortiter relinquente.

AXIO-

AXIOMATUM POLITICORUM GENERALIUM

APPENDIX.

I.

Stultitia videtur, alienam rem ſuo periculo curare. Salluſt. bell. Jugurth.

II.

Humiles magnarum rerum DOMINI facti magnopere nocent. Ariſt. l. 2. Polit.

III.

Nihil magni diſcriminis conſiliis tam inimicum, quam celeritas. Liv. l. 31. c. 32.

IV.

Majeſtas Imperii ſalutis Tutela. Curt. l. 8.

V.

Nulla magna civitas diu quieſcere poteſt: ſi foris hoſtem non habet, domi inveniet. Liv. l. 30.

VI.

Regum diſcordia, ſalus civitatis. Ariſt. l. 2. Polit.

VII.

Nemo alteri imperium volens concedit. Sall. ad Cæſ. Orat.

VIII.

Suadere Principi quod oporteat, multi laboris. Tacit. l. 1. Hiſt.

IX.

Obliqua via eundum, quo non licet recta. Lipſ. l. 3. Pol. cap. 5.

X.

Benevolo Lectori
Salutem.

PLura circa ſtatum Principatus axiomata ex Tacito: multa ex Livio circa Democratiam, & Ariſtocratiam, afferenda forent: imo attuliſſem, niſi in ipſo labore telum in me injeciſſet fatum: dum Chariſſimum D. Avunculum meum inopina mors, illi Solatium, mihi ſupplicium, ad plures abire juſſit. Reprehendetur forſan proinde, quod hujus ætatis rerum incurioſus, vetera tantùm attulerim exempla, quaſi magnarum virtutum ſterile noſtrum foret ſeculum, quas aut ſecurus neglexerim, aut ita, ut par eſt, non æſtimaverim. Veniam rogo, imo dabit ipſa temporum ratio, quæ non ea gaudet felicitate, uti judicare, quæ velis, & quæ judices, dicere licet. Juveni res noſtro geſtas tempore ad certas Politicæ applicare regulas, & Orbi exponere, intutum, temerarium, cum magna ſit viventium admiratio, difficilis autem cenſura.

I. Im-

I.

IMperii doctas dum tradit LENZIUS artes,
Virtutem illuſtri collocat ipſe loco.
Hac patriæ quondam reſpublica dum potietur,
In Nato vivet ſic pater usque ſuo.

Nobiliſſimi & Clariſſimi Dn. Chriſtiani Alberti LENZII, Fautoris & Conſalini ſui honorandi, tenerâ Illuſtris Avunculi ipſius PORTNERI, ſed heu! nuperrimè præmaturo fato extincti, curâ ſibi concrediti, ante annum, & quod excurrit, ſub repentinis, ob feliciſſimam Budæ expugnationem, Ducatûs hujus feriis chartaceo lapideæ formæ opere Philologi eximii, nuper Ivoniano in Facultatis noſtræ Feſto Oratoris diſerti, nunc verò Diſputatoris accurati partes publicitùs implentis ſtudiis ex animo gratulatur

JOHANNES ANDREAS
Frommann/ D. Pand. P. P.

II.

PORTNERUM nuper terris heu! fata tulerunt:
Ivit & ad Superos mens generoſa Viri.
Ipſe ſuum doluit CÆSAR LEOPOLDUS amicum;
Aulaque conſiliis his viduata gemit.
Stat rigida obducta luctu Par...

Victrices inter lauros, domitosque furores
Turcorum extollens læta Vienna caput,
Lugendam mortem tamen hanc quoque mæsta vicissim
Munere supremo dividit in populos,
Vicinasque ciet lachrymas, qua mœnia surgunt
Alta Ratispona, qua vehit Ister aquas.
Nec procul in Suevis Tubiæ has sensere Camænæ,
Et mixtus Rheno qui fluit amne Nicer.
LENZIVS at dias revocare in luminis auras
COGNATVM docta dum parat arte suum,
Spes Generis solus sustentat: Avunculus in quo
Cum Patre huic Orbi parte aliqua superat.
Imperii incolumis Majestas quo stetit ante
Vindice: cui palmam Iulia lex peperit.
Nunc quantum TACITO præstet, prudentia rerum
Quanta sit hoc pleno fonte petita sibi,
Ostendit: Patriæ Civis dignissimus, ore
Atque stylo pollens, ingenioque potens.
Audiit hæc PRINCEPS: Illustris tecta Lycei
Dant plausum: Phœbo pagina tota placet:
Cujus & Authorem meliori carmine PRASCHI
Musa canat, qua non cultior ulla fuit.
Hujus ad exemplum tua virtus si quoque LENZI
Crescet, {PORTNERI / SOLONES} non deerunt Patriæ.

Scr.
Memoriæ & amicitiæ causa

PORTNERIANI & LENZIANI Nominis
Famæque & Gloriæ immortalis
Cultor perpetuus

Joannes Ulricus Pregizer, D.

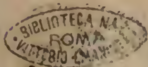
III. Si

III.

SI nec poma novo nascuntur vere, nec udo
Flores autumno, Tu quid, Amice, paras?
Fœcundum veri autumnum conjungis, & omen
Implesque ac superas nominis ipse Tui.
Talis Principio rerum, nisi fallimur, orbis
Et fuit & certe debuit esse status.
Macte proinde novo conatu: nempe Parente
A magno non Te degenerare probas.

I. mq; f.

Michael Geydinger.

FINIS.

